

– Creations Jubilee –

- Boekrecensie - Marten Visser

Het eeuwige oordeel

Wat houdt het oordeel van God in? Is er een eeuwige hemel en een eeuwige hel? De belofte van eeuwig leven behoort tot de kern van het christelijke geloof. Maar hoe zit het met de schaduwkant daarvan? Een eeuwige hel lijkt in de Bijbel geleerd te worden, en dat is ook regelmatig bevestigd en nooit ontkend door kerkelijke leeruitspraken in de loop van de eeuwen. Toch zijn er in de loop van de geschiedenis ook mensen geweest die er anders over dachten. Op het moment doet de gedachte van de alverzoening (uiteindelijk komt iedereen in de hemel) ook opgeld in kerkelijk Nederland. Hoe moet je daarover denken?

Een boek dat veel vooral jonge mensen aan het denken heeft gezet over dit onderwerp is 'Het jubeljaar van de schepping' door Stephen E. Jones. Het is een bijzonder boek met een bijzondere redeneertrant. Omdat de Nederlandse vertaling die digitaal circuleert erg slecht is, heb ik maar de oorspronkelijke Engelse versie gelezen.

Het boek is een aparte mix van allegorie, soms verrassend bijbelinzicht, en vaak slechte bijbeluitleg. Ik kan me voorstellen dat iemand die zich nooit met theologische vraagstukken heeft beziggehouden, ervan onder de indruk is. Maar bij nauwkeurige lezing zitten er zoveel zwakke punten en ronduit fouten in het betoog, dat de opvattingen van Jones zondermeer afgewezen moeten worden.

Ik zal niet de moeite nemen alle ongerijmdheden uit het boek op te noemen. Dat zou erom vragen een boek te schrijven dat dikker is dan dat van Jones zelf. Ik wil echter bij een aantal kernpunten van zijn betoog aangeven waarom Jones fout zit.

1. Allegorie is geen betrouwbare manier om exegese te bedrijven.

Veel van Jones' betoog is gebaseerd op hoe hij oudtestamentische feesten en profetieën opvat. Hoe centraal dat staat kun je opmaken uit dat het zelfs in de titel van zijn boek is terug te vinden: 'het jubeljaar van de schepping'. Kenmerkend is dat hij een nieuwe fase in de heilsgeschiedenis voorspelt (het duizendjarig rijk) die ongeveer in 1993 in zou gaan. Dit alleen al zou voldoende moeten zijn om zijn claims met een korreltje zout te nemen.

Allegorie en typologie klinken vaak indrukwekkend. Maar als er een geloofsleer op gebouwd wordt, is er geen enkele garantie dat de vondsten van een individu de bedoeling van God in Zijn Woord weerspiegelen. Daarom heeft de kerk er altijd vanaf gezien om de geloofsleer op dit wankel fundament te bouwen.

De reactie bij het lezen van veel van Jones' vondsten is: 'wat knap om dit te bedenken!'. Inderdaad. Maar het is wel bedacht. Geen mens heeft het eerder bedacht. Het is het meest eenvoudig en waarschijnlijk om aan te nemen dat de reden daarvoor is dat God het ook nooit zo bedoeld heeft.

2. Alverzoening was niet de leer van de Oude Kerk.

Zoals velen die de alverzoening leren, beweert Jones dat het de leer van de Oude Kerk was, en dat pas na Augustinus zich een meerderheid begon te vormen die de eeuwige straf leerde. Dat is simpelweg niet waar. Er zijn vele uitspraken van kerkvaders uit de 2^e eeuw die duidelijk spreken over een eeuwige straf.

Ik heb eens een lijst bekeken van mensen uit de oude kerk die de alverzoening leerden. Daar stonden 15 namen op. Een daarvan veranderde later van mening. Bij vijf is het helemaal niet zo duidelijk of ze al of niet de alverzoening leerden. Dan houd je er negen over. Het merendeel van zelfs deze negen leerde de alverzoening niet als een vaststaand feit, maar opperden het als een mogelijkheid.

Het is overigens wel waar dat de bekende kerkvader Gregorius van Nyssa duidelijk de alverzoening leerde en dat hij daar nooit voor veroordeeld is. Het was een van de onderwerpen waar binnen de kerk over gesproken werd en mocht worden. Maar nadat in 543 de alverzoening op een synode duidelijk verworpen werd, is het 1000 jaar lang bijna niet terug te vinden in de geschiedenis van de kerk.

3. Eeuwig betekent eeuwig

Een standaardargument dat door universalisten (dat is aanhangers van de leer van de alverzoening) vaak gebruikt wordt, is dat het Griekse woord dat in de Bijbel met 'eeuwig' vertaald wordt, niet 'eeuwig' betekent, maar 'voor een bepaalde periode'.

64 keer in de Bijbel wordt het woord 'eeuwig' gebruikt om de hemel of de nieuwe aarde mee aan te duiden. Dan gaat het het duidelijk om iets wat oneindig is. Het zou wonderlijk zijn als dat opeens anders zou zijn als het over de eeuwige straf gaat. In Mattheus 25:46 staan ze zelfs direct naast elkaar: 'En dezen zullen gaan in de eeuwige straf, maar de rechtvaardigen in het eeuwige leven.' Als de eeuwige straf niet altijddurend is, is het eeuwige leven dat ook niet.

In sommige bijbelverzen is het nog duidelijker dat 'eeuwig' echt altijddurend betekent. Zo wordt in Openbaring 4:10 gezegd over de 24 ouderlingen: ze 'aanbaden Hem Die leeft in alle eeuwigheid'. In het Grieks staat hier twee keer het woord eeuwig (voor eeuwig en eeuwig). Sterker kun je in de Griekse taal niet uitdrukken dat het oneindig is. Maar dezelfde uitdrukking wordt ook gebruikt voor de eeuwige straf in Openbaring 14:11 en 20:10.

Jones komt onder de kracht van deze argumenten uit door te stellen dat 'eeuwig' vaak slaat op de periode van het duizendjarig rijk. Dat is, ook onder universalisten en ook onder chiliasten, een minderheidsopvatting. En het heeft als consequentie dat de hoop op het eeuwige leven waar de Bijbel zo vaak over spreekt, verwordt tot de hoop op leven in het duizendjarig rijk. Dat is een verarming van het Evangelie.

4. Vuur is ook om te straffen

Een volgend argument dat Jones in navolging van vele andere universalisten gebruikt, is dat vuur in de Bijbel altijd louterend is, en nooit straffend. Anderen, die niet geloven in alverzoening maar ook niet in een eeuwige hel, zeggen juist dat het vuur vernietigt zodat er niets overblijft. Ook dan is de straf dus niet eeuwig.

Echter, het kan gemakkelijk aangetoond worden dat de joden vuur ook met pijniging associëren. In de apocriefe boeken Judith (16:17) en 4 Makkabeen (12:12) staan daar hele duidelijke voorbeelden van. Ook in het Nieuwe Testament komt het voor. De rijke man in de hel zegt: 'Ik lijd pijn in deze vlam' (Lk.16:24). Op deze klacht krijgt hij niet de troost dat het gauw over zal zijn, of dat het bedoeld

is voor zijn loutering. Vuur is hier echt bedoeld als beeld van straf. Er is geen reden te denken dat dat in Openbaring anders is. In Openbaring 14:10 staat zelfs expliciet 'gepijngd worden in vuur en zwavel'. Als het gaat om het vuur van de hel, geeft de Bijbel nergens aanleiding om te denken dat dat is ter loutering of ter vernietiging. Het is een beeld van de pijn die komt op Gods eeuwige straf.

5. Er zijn geen verzen in de Bijbel die leren dat iedereen zalig wordt

Vaak leggen universalisten veel nadruk op bijbelverzen waarin 'alle' of 'elk' staat. Ook Jones doet dat. Maar hun beroep op deze teksten berust op een foute exegese. Het kan gemakkelijk aangetoond worden dat in de Bijbel 'alle' regelmatig gebruikt wordt in de zin van 'sommige van alle soorten' of 'alle van sommige soorten'.

Om een voorbeeld te noemen, in Romeinen 5:18 staat: "Zoals dus door één overtreding *de schuld gekomen is* over alle mensen tot verdoemenis, zo *komt* ook door één rechtvaardigheid *de genade* over alle mensen tot rechtvaardiging van *het* leven." Jones gebruikt dit als een van de voorbeelden om te laten zien dat de Bijbel de alverzoening leert. Dat is echter wensdenken dat niet ondersteund wordt door het lezen van de tekst in zijn context.

Ten eerste legt Paulus in de hoofdstukken hiervoor heel sterk de nadruk op de verlorenheid van de mens en de noodzaak van geloof. In Romeinen 3:21-23 staat: "*namelijk* gerechtigheid van God door *het* geloof in Jezus Christus, tot allen en over allen die geloven, want er is geen onderscheid. Want allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God, en worden om niet gerechtvaardigd door Zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus."

Hier staat dus dat de gerechtigheid van God is voor iedereen die gelooft. En hier wordt ook 'allen' gebruikt: allen hebben gezondigd, en allen worden gerechtvaardigd. Maar het is duidelijk dat het gaat om 'allen die geloven', niet om 'allen zonder onderscheid'.

Ten tweede is het duidelijk dat het om twee groepen mensen gaat: de nakomelingen van Adam, en de geestelijke nakomelingen van Christus. De rechtvaardigheid komt niet automatisch tot allen, maar tot allen die in Christus zijn. Dat kan ook opgemaakt worden uit het voorgaande vers. Daar wordt ook gezegd dat de dood geregeerd heeft door de ene (Adam). Maar daar wordt de groep die regeert in het eeuwige leven beperkt tot 'zij die de overvloed van de genade' ontvangen.

Je kunt dus alleen beweren dat Romeinen 5:18 de alverzoening leert, als je het vorige vers en de vorige hoofdstukken niet leest. Hetzelfde geldt voor de andere verzen die Jones en andere universalisten aanhalen. 'Alle' blijkt in deze teksten meestal 'allerlei soort' te betekenen. Dat is niet een smoesje. Dat is de enige manier om een consistente betekenis in de tekst te vinden.

6. De mens heeft een zondige natuur

Een punt waarop Jones in 'Het jubeljaar van de schepping' voor zover ik weet uniek is, is dat hij het universalisme onderbouwt door de ontkenning van de zondige natuur van de mens. Hij heeft dus een groot probleem van het universalisme doorzien. Als de mens een zondige natuur heeft, hoe kan hij dan bij God zijn, zelfs nadat hij voor al zijn zonden geboet heeft? De vraag is niet of een mens voldoende gestraft is om voor eeuwig bij God te mogen zijn, maar of hij voldoende veranderd is. Dat vraagstuk gaat het universalisme vaak uit de weg.

Jones lost het op door te zeggen dat er geen verandering nodig is. Want een mens is niet van nature zondig. Daarmee heeft hij een probleem opgelost, maar een nog veel groter probleem voor zichzelf geschapen. Ten eerste is de leer van de zondigheid van de mens altijd met nog meer nadruk en overtuiging door de kerk geleerd dan de leer van de eeuwige straf. Wie de zondige natuur van de

onwedergeboren mens ontkent, plaatst zichzelf echt buiten de kerk van alle eeuwen en alle plaatsen.

Ten tweede is het mijns inziens nogal futiel om dit leerstuk te ontkennen. De leer van de zondige natuur van de mens is het enige leerstuk, zoals geloof ik C.S. Lewis ooit zei, dat empirisch vast te stellen is.

Ik realiseer me dat wat ik geschreven heb, niet een volledige uiteenzetting is over de leer van de eeuwige straf. Maar ik hoop wel duidelijk gemaakt te hebben waarom populair wordende opvattingen over alverzoening niet stroken met de Bijbel. In de geschiedenis zie je dan ook dat universalisten op een gegeven moment voor de keuze komen tussen hun lievelingsdogma en trouw aan Gods Woord. Velen kiezen dan voor hun eigen gedachten over hoe God zou moeten zijn en tegen gehoorzaamheid aan de Bijbel. Dat is de verdrietigste uitkomst van alles.

Het Evangelie klinkt voor allen. Het is een doodsgneur die leidt tot de dood, of een levensgeur, die leidt tot het leven. Dat is de ernst van de verkondiging van het Evangelie.

Marten Visser, oktober 2010.

Voor dit artikel heb ik onder andere gebruikt gemaakt van:

Ajith Fernando, *Belangrijke vragen over de hel*, Apeldoorn, 1998.

Stephen E. Jones, *Creation's Jubilee*, Port Austin, MI, 1991.